

Hallintotiede ja valtio

Hallintotieteessä parasta on kriittisyys. Kriittistä teoriaa kohtaan tunnetaan jatkuvaa mielenkiintoa. Konkreettisuudessa tutkimustyössä on pureuduttu julki- sesti siloiteltua ja usein jopa kaunisteltua pintaa syvemmälle kuten esimerkiksi elinkeino- ja aluepolitiikassa. Johtamisen viimeisimpien virtausten paljaalle sil- mälle näkymättömien hiushalkeamien läpivalaisu on lisännyt realistista asen- netta niitä ja niiden mahdollisuuksia kohtaan. Keskeisempien poliittisten päät- täjien otteita on alistettu tutkimuksen oivaltavan silmän alle huolimatta siitä, että tutkijat tietävät olevansa heikoilla, kun päättäjät käynnistävät oman media- tapahtumansa heitä ja heidän tuloksiaan kohtaan. Hallintotieteilijöistä eräät ovat kansallisia omiatuntoja, koska he ovat kiinnittäneet huomiota niihin vai- keasti jäsennettäviin ja laajavaikutteisiin yhteiskuntaa jäytäviin ongelmiin, jot- ka ajan ja työn paineessa urakoivat päättäjät lakaisisivat mielellään maton alle.

Kriittisyyden perinne pakottaa etsimään uusia lähestymistapoja ja mahdol- lisuuksia niiden asioiden erittelemiseksi, jotka hallintotieteessä otetaan annet- tuina ja oletetaan tunnetuiksi. Näistä eräs keskeisimmistä on valtion käsite. Hallintotieteessä valtio on pyyteetön hyväntekijä, heikkojen puolustaja ja yh- teiskunnallisen hyvän generoija. Koska valtio on enemmän kuin yhteiskunta, on hallintotieteilijöitä, jotka ovat antautuneet valtiojohtoisuuden palvelukseen. Valitettavan monille heistä valtio on edelleenkin jumala, kaikkietävä ja kaik- kivoiva, kuten saksalaiselle Ferdinand Lassallelle, saksalaisen sosialistisen liik- keen perustajalle.

Valtiolla on kuitenkin toiset, monille näkymättömät kasvot. Valtio on orga- nisaatio, jolla on monopoli pakon käyttöön kansalaisia ja heidän suhteitaan kos- kevissa asioissa. Mainontaa ei koskaan voida jalostaa niin pitkälle, että se pys- tyisi samaan kuin pakkoa käyttävä valtio. Pakon minimoimiseksi eräät valitse- vat minimalistisen valtion, jota valtionjohtoisuuden ihannoijat kutsuvat halvek- suen yövartijamalliksi. Kun kritiikkiä viedään yhä pidemmälle, huomataan, et- tä kysymys on sittenkin vain aste-erosta. Kummassakin tapauksessa valtio ot- taa itselleen tietyt monopolioikeudet joko kieltämällä kilpailun tai sallimalla sen, mutta pakottamalla silti vaihtoehtoja käyttävät maksamaan valtion ylläpi- don.

Tarkastellaan vaihtoehtoa, jossa valtio sallii vapaan kilpailun. Jos yksityi- set palvelevat kansalaisten tarpeita tehokkaammin ja paremmin kuin valtio ei- kä siksi kukaan halua turvautua valtioon, valtion on lopetettava toimintansa. Jos tämä tilanne hyväksytään, valtio on kuin yritys, joka ei voi käyttää pakkoa pitääkseen asiakkaat itsellään. Ja tässä tilanteessa valtiota on käsiteltävä kuin yritystä. Tuskin kuitenkaan kukaan tosissaan uskoo valtion alistuvan tähän. Siksi valtio on väistämättä aina julkista pakkovaltaa käyttävä organisaatio.

Valtion pakon käyttöön oikeuttavaa monopolia perustellaan kahdella sei- kalla; demokratialla ja tasa-arvolla. Demokraattisen perinteen mukaan enem- mistöllä on oikeus päättää ja pakottaa vähemmistö taipumaan. On jo aika kat- soa silmästä silmään tätä mystistä ja moraalitonta uskomusta. Jos yhdellä ih- misellä ei ole oikeutta pakottaa toisia omaksumaan hänen käsityksiään, muu- tamalla kymmenellä eikä edes kahdella sadalla ole oikeutta alistaa häntä tah- tonsa alle. Enemmistö, olipa se kuinka suuri tahansa, ei luo totuutta eikä faktoja.

Tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden nimissä yhteiskunta on muutettu la- boratorioksi, jossa yhteiskunnan kokonaisuuden nimissä erilaiset ryhmät hank- kivat etuja toisten kustannuksella. On jäänyt huomaamatta, että yhteiskunta- politiikka saattaa olla yhteiskunnallisten ristiriitojen perimmäinen syy, koska se asettaa eri ryhmät toisiaan vastaan hyötyjinä ja häviäjinä. Ilman valtiota eri-

laiset ryhmät, ammattikunnat ja elämäntyyli voisivat elää rauhassa ja sovussa tuntematta uhkaa siitä, että joku niistä yrittää politiikan kautta aktivoida valtion pakkovallan tavoitteittensa tueksi.

Tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta tavoitteleva politiikka toimii käytännössä niiden etujen vastaisesti, joita on haluttu tukea ja edistää. Esimerkiksi resursien suuntaaminen terveydenhuoltoon palvelee todennäköisemmin hyväosaisia kuin huono-osaisia, koska jälimmäiset käyttävät terveyspalveluita edellisiä selvästi vähemmän. Progressiivinen verotus pakottaa pienituloiset tukemaan hyväosaisille ja varakkaille tarkoitettuja julkisia palveluita ja samalla se estää heitä vaurastumasta.

Hallintotieteessä tarvitaan edelleenkin kriittistä, yhteiskunnallista todellisuutta avaavaa tutkimusta. Tiede, joka vuosiksi sitoutuu vanhoihin väittämiin ja hallitseviin intresseihin, menettää herkkyytensä ja sisäisen voimansa. Hallintotieteellä ei ole varaa hyvään omaantuntoon.

Risto Harisalo